

Отримано: 14 березня 2023 р.

Прорецензовано: 24 квітня 2023 р.

Прийнято до друку: 25 квітня 2023 р.

e-mail: tetyana_v@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4881-6132>

e-mail: g.bachynska@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6901-613X>

e-mail: Oksana_Werbowetska@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3142-364X>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-17(85)-252-256

Вільчинська Т. П., Бачинська Г. В., Вербовета О. С. Урбанонімія міста Тернополя: соціо- та еколінгвістичний аспекти (на матеріалі процесів упорядкування назв у 2022 році). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 17(85). С. 252–256.

УДК: 811.161.2'373.21

Вільчинська Тетяна Пилипівна,
доктор філологічних наук, професор,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Бачинська Галина Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Вербовета Оксана Степанівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

УРБАНОНІМІЯ МІСТА ТЕРНОПОЛЯ: СОЦІО- ТА ЕКОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОЦЕСІВ УПОРЯДКУВАННЯ НАЗВ У 2022 РОЦІ)

У статті розглянуто процеси перейменування вулиць, провулків, бульварів та парків міста Тернополя, які відбулися в 2022 році. Зміни та упорядкування назв були викликані невідповідністю онімів соціолінгвістичним та еколінгвістичним критеріям і мали на меті вилучення з сучасного урбанонімікону назв радянського або російського походження, таких, що не відповідали чинним мовним нормам або потребували стандартизації. Сучасні лінгвістичні напрями (соціо- та еколінгвістика) здійснюють аналіз порушень державною владою в топоніміконі України принципів назвотворення, сприяють унормуванню та вдосконаленню сфери назвництва тощо.

Проаналізовані перейменування стосуються чергової хвилі процесів зміни назв і відбулися на фоні російського повномасштабного вторгнення на територію України. Події початку 2022 року зумовили пришвидшення процесів дерадянзації й деросіянізації або ж їх завершення на теренах, на яких ці процеси почалися ще в кінці ХХ століття. Виявлено принципи перейменування і назви, які, передаючи комуністичні та російські реалії, не відповідали ономастичній традиції української нації. Виявлено найменування в урбаноніміконі Тернополя, які вимагали унормування у зв'язку із приведенням їх до відповідності із достовірними історичними фактами. Указано на принципи упорядкування найменувань, вироблення єдиних критеріїв в назвництві вулиць міста Тернополя. Окреслено перспективи розвитку і вказано на необхідність подальших змін в сучасному урбаноніміконі міста, виявлено найменування, які ще потребують перейменування для розвитку «здорового» українського ономастикону на засадах споконвічних традиційних принципів власнеіменної української номінації.

Ключові слова: власна назва, ономастикон, урбанонімія, годонім, вулиця, перейменування.

Tetiana Vilchynska,
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
Halyna Bachynska,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
Oksana Verbovetska,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

URBANONYMY OF THE CITY OF TERNOPIL: SOCIO- AND ECOLINGUISTIC ASPECTS (BASED ON THE MATERIALS OF THE PROCESSES OF REGARDING THE NAMES IN 2022)

The article examines the processes of renaming the names of streets, lanes, boulevards, and parks in the city of Ternopil in 2022. The changes and ordering of the names were caused by sociolinguistic and ecolinguistic needs and aimed at removing from the modern urbanonomicon names that were of Soviet or Russian origin, did not meet language norms, or needed to be standardized. Modern linguistic trends (sociolinguistics and ecolinguistics) in the toponymicon of Ukraine analyze linguistic violations by the state authorities in the process of naming, help to normalize and improve the sphere of naming, etc.

The analyzed renamings are part of the second wave of name changes and took place against the backdrop of Russia's full-scale invasion of Ukraine. The events of early 2022 have accelerated the processes of de-Sovietization and de-Russification, or completed them in the territories where these processes began in the late twentieth century. The principles of renaming and the names that, while conveying communist and Russian realities, did not correspond to the onomastic tradition of the Ukrainian nation are identified. The names in the urbanonomicon of Ternopil that required normalization in order to bring them in line with reliable historical facts are identified. The principles of ordering the names and developing common criteria for naming the streets of Ternopil are indicated. The prospects for development are outlined and the need for further changes in the modern urbanonomicon of the city is indicated, and the names that still need to be renamed for the development of a "healthy" Ukrainianonomicon on the basis of the original traditional principles of Ukrainian proper noun nomination are identified.

Keywords: proper name, onomasticon, urbanonymy, street, hodonym renaming.

Будь-яке іменування є показником розвитку соціуму, його візитівкою, виявом культури, звичаїв і традицій спільноти. Онімна система має здатність розвиватися паралельно з суспільством і для його потреб, тому зміни, які відбуваються у ньому, як наслідок, знаходять відбиток у власнеіменній системі.

Топоніми є одним із класів ономастичного простору, який пов'язує людину з навколишньою дійсністю, культурою або ж є виразником ідеологічної політики держави. І, виконуючи головну, властиву всім онімним класам функцію номінації, топоніми здійснюють адресну функцію, функції індивідуалізації, характеристики та "увічнюють пам'ять про ідеологічні цінності, лідерів держави, політичні партії" та ін. (Лучик, 2013, т. 10: 124).

Залежність власнеіменної номінації від змінних чинників, серед яких нестабільність, нестійкість політичних векторів, вимагає змін в загальнонаціональному та місцевому ономастиконах. Урбанонімкон, що становить назви внутрішньоміських топографічних об'єктів, входить до онімної системи мови, формується на основі її "відносної цілісності й відносної стабільності, яка в будь-який момент може бути порушена внаслідок дії внутрішньомовних і позамовних чинників, залежить від лінгвальних і позалінгвальних чинників, які охоплюють соціальні та політичні обставини, культурні й етнокультурні характеристики, ідеологічні настанови і т. ін." (Колоїз, Титаренко, 2015: 80). Зміна політичних векторів зумовлює процеси перейменування та упорядкування онімного простору.

Еколінгвістика та соціолінгвістика як окремі галузі мовознавства, актуальні напрямки сучасних лінгвістичних досліджень, толерують відродження мовної свідомості українського народу через впровадження критеріїв розвитку мови у зв'язку із соціальними чинниками і на їх потребу та у зв'язку мови із її природним та культурним дискурсом.

Українські мовознавці виявляли інтерес до проблем аналізу процесів мовного вираження суспільних цінностей з погляду лінгвоекології та соціолінгвістики (Б. Ажнюк, О. Боднар, Л. Бордюк, В. Жуковська, А. Рада, О. Селіванова, О. Семенець; М. Кочерган, Л. Масенко, Г. Мацюк та ін.). У царині ономастики питання функціонування власних назв у соціо- та лінгвоекологічному аспекті висвітлювали І. Воляннюк, К. Галас, О. Карпенко, Ю. Карпенко, С. Ковтюх, Ж. Колоїз, В. Котович, Л. Кравченко, В. Лучик, О. Михальчук, Л. Нуждак, Ю. Романюк, А. Титаренко, В. Шульгач, О. Шульган та ін.

Зміни в урбанонімконі м. Тернополя у 2022 році зумовлені процесами деросіянізації, декомунізації, поштовхом до яких стало повномасштабне вторгнення російської армії в Україну в лютому 2022 року, та потребою вироблення та обґрунтування єдиних підходів до номінації внутрішньоміських об'єктів. Перейменування цього періоду є важливими з огляду на значущість соціо- та еколінгвістичних аспектів таких змін для спільноти, на важливість впливу соціальних чинників на урбанонімкон і для впорядкування його стану.

Мета дослідження – проаналізувати зміни урбанонімів м. Тернополя, які відбулись у 2022 році, виявити чинники, що їх зумовили, прослідкувати тенденції упорядкування назв і окреслити шляхи подальшого розвитку онімів цієї групи.

На стан українського ономастикону впливають як лінгвальні, так і екстралінгвальні (правові, ідеологічні, демографічні, національні, світоглядні, релігійно-конфесійні, економічні, психологічні (Котович, 2012: 151)) чинники. У посттоталітарний період – час трансформацій у суспільній свідомості українців – обидва фактори змін є важливими, оскільки є "своєрідним семантичним опором українського суспільства проімперським геополітичним амбіціям" (Лабінська, 2016: 5).

Зміна політичних векторів зумовлює зміни соціальних маркерів, що є виразниками ідеологічних та культурних смислів. "Саме тому процеси перейменування наразі набувають важливого значення – через них відбувається впровадження політики пам'яті, комеморації тощо" (Назва має значення). За висловом В. В'ятровича, "топоніміка перестала бути питанням лише гуманітарної політики – вона стала одним із інструментів національної безпеки" (Перейменувати вулицю з радянськими назвами не складно і не дорого).

Набуття чинності Закону України про заміну власних назв, які символізують тоталітарну систему або увічнюють імена людей, причетних до репресій українського народу (Закон України "Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки"), та Закону "Про присвоєння юридичним особам та об'єктам права власності імен (псевдонімів) фізичних осіб, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій" спричинило масові зміни в українському топонімконі. Вони, на думку В. Лучика, повинні підпорядковуватися загальним принципам: відновлення історичних топонімів; врахування історичного розвитку соціуму, законодавче підґрунтя змін, орієнтація на світовий досвід, системність, науковість, регіональний підхід і врахування результатів соціологічних опитувань (Лучик, 2009: 29–30).

Годоніми становлять частину урбанонімного простору, яка найчастіше піддається змінам. На думку С. Ковтюх, "у незалежній Україні засвідчено дві хвилі перейменувань: перша – 1991–2000 рр., до 2013 р. спостережено спорадичні випадки заміни онімів, друга – 2014–2016 рр., пов'язана з декомунізацією" (Ковтюх, 2017: 161).

Процеси дерадіянізації, декомунізації найшвидше торкнулися тих регіонів, які найменше їй були піддані – заходу України: перші зміни найменувань вулиць у місті Тернопіль відбулися у 90-х роках ХХ століття. Процес декомунізації стосувався ідеологічних годонімів, іменованих на честь відомих радянських діячів та назв комуністичних реалій. Перейменованим вулицям або було повернуто колишні назви, або ж в урбанонімконі Тернополя з'явилися годоніми на честь імен осіб, причетних до історичного, культурного життя міста, краю, держави (змінено назви вулиць Леніна, Маяковського, 50 років СРСР та ін., натомість з'явилися вулиці Володимира Великого, Митрополита Шептицького, Злуки, Шухевича, Мазепи; бульвари Данила Галицького, Симона Петлюри та ін.).

Процеси перейменувань, викликані повномасштабним вторгненням російських військ в Україну у лютому 2022 року, стали взірцем того, як сучасність реагує на агресивну політику російської держави, стали показником зворотної реакції на примусове насадження чужої політики і культури. Українське суспільство на вторгнення відповіло відторгненням і несприйняттям усього російського – мови, культури тощо.

11 липня 2022 року згідно з рішенням засідання комісії з питань найменування (перейменування) вулиць та інших об'єктів, які містять російське походження, створеної розпорядженням Тернопільського міського голови № 100 від 26.04.2022 року, згідно з висновками постійної комісії міської ради з гуманітарних питань, Тернопільська міська рада прийняла рішення про внесення змін до найменування окремих топонімів. Зміни стосувалися двох аспектів: позбутися російської пропаганди в урбанонімах і виправити неточності / помилки у чинних назвах. Таким чином урбанонімкон міста

було очищено від найменувань, які пропагували російську культуру й російські реалії, виправлено помилки в назвах згідно чинного правопису й вироблено критерії вживання форм онімів для найменування вулиць.

Змінено назви внутрішньоміських об'єктів, які виникли в радянський період “внаслідок вольового втручання суспільних інституцій у процес... номінації” (Лучик, 2009: 28). У таких урбанонімах представлені:

1) назви осіб:

а) прізвища російських культурних та наукових діячів (письменників, композиторів, учених, космонавтів, педагогів): вулиці А. Чехова, Достоевського, Пушкіна, Л. Толстого; М. Глінки; М. Ломоносова; Ю. Гагаріна; Макаренка;

б) прізвища осіб, які мали стосунок до радянської реальності або подій, пов'язаних з нею, і відомі на місцевому рівні: Танцорова, Живова, Чалдаєва, у тому числі у назві теплохода “Герой Танцоров”;

2) назви радянських реалій або назви, отримані за принципом номінації годонімів радянського періоду: Агрономічна, Бригадна.

Перейменування відбувались шляхом:

1) повернення колишніх назв внутрішньоміським об'єктам: Старий Поділ, Торговиця;

2) присвоєння назв:

а) засновника міста: теплохід “Ян Амор Тарновський”;

б) відомих українських громадських діячів, які зробили внесок у розвиток української культури та здобуття незалежності України, і назв осіб, що причастилися до створення іміджу України на світовому рівні; на честь героїв-захисників України (у тому числі місцевих відомих діячів):

– письменників: Іванни Блажкевич, Дарії Віконської, Дениса Лукіяновича, Олени Телігі;

– композиторів, співаків: Миколи Леонтовича, Квітки Цісик;

– педагогів: Ілярія Бриковича;

– громадських діячів: Івана Гавдици;

– військових: Євгена Мешковського, Петра Батьківського;

– релігійних діячів: Патріарха Любомира Гузара.

Таким чином, українську онімну лексику “можна розглядати крізь призму історії українського народу” (Вербич, 2008: 54).

Значна частина осіб, на честь яких названо вулиці Тернополя, мали безпосередній стосунок до краю чи міста: Ян Амор Тарновський (засновник міста), Євген Мешковський (помер і похований у м. Тернопіль), Денис Лукіянович, Іван Гавдица (народились і проживали на Тернопільщині), Ілярій Брикович (уродженець м. Тернопіль), Петро Батьківський (уродженець с. Кутківці, сьогодні – мікрорайон м. Тернополя) або заходу України: Квітка Цісик (батьки – вихідці із Львівщини) та ін.;

в) безіменної номінації: Захисників України;

3) на честь релігійних свят: Покрови.

Стає зрозумілим, що “рівень мовної естетики власної назви в суспільстві визначається глибиною розуміння мовцями сутності власної назви, її виражальних можливостей та національних традицій назвотворення, які допомагають реалізувати, втілити в конкретній назві необхідний не лише номінативно-ідентифікаційний, а й емоційно-оцінний та характеристичний потенціал” (Нуждак, 2011: 6).

Ще одним із факторів, що викликає необхідність зміни назв вулиць, є потреба їх унормування відповідно до чинного правопису. Так:

– назву “вулиця Об'їзна” змінено на “вулиця Об'їзна”: написання порушувало орфографічну норму, виправлено відповідно до правила «Спрощення в буквосполученнях» (Український правопис, 2019: 33);

– назву “вулиця Братів Гжицьких” змінено на “вулиця Братів Гжицьких”: за відсутності літери “Г” у складі української абетки до 1990 року, не можливо було орфографічно передати точну вимову прізвища;

– назву “вулиця С. Гріга” змінено на “вулиця Едварда Гріга”: відповідно до норвезького оригіналу *Edvard Hagerup Grieg*. Хоча у власних назвах, зокрема прізвищах, “допускається передавання звука [g] двома способами: шляхом адаптації до звукового ладу української мови – буквою г і шляхом імітації іншомовного [g] – буквою ґ” (Український правопис, 2019: 124–125);

– назву вулиця “І. Рєпина” змінено на “вулиця Іллі Рєпина”: на місці колишнього ґ закономірно з'являється і, як і в більшості рефлексів ґ (Український правопис, 2019: 143–144);

– назву “вулиця Монюшко” змінено на “вулиця Станіслава Монюшка”: прізвища чоловіків на голосний –о в українській мові відмінюються (Український правопис, 2019: 137–138);

– назву “вулиця Прифермирська” у назві вулиці села Городище Тернопільської міської територіальної громади змінено на “вулиця Прифермерська” згідно правил чинного правопису української мови.

Приведено у відповідність до фіксації в історичних джерелах такі годоніми: назву “вулиця Лук'яновича” змінено на “вулиця Дениса Лукіяновича” (Головин, Пиндус, т. 2: 403); назву “вулиця Лучаківського” змінено на “вулиця Володимира Лучаковського” (Окаринський, 2014, т. 1: 317). Так само змінено назву парку “Топільче” на “Сопільче”.

Упорядкування урбанонімів міста Тернополя вимагало вироблення підходів до унормування назв вулиць, зокрема:

– у коротких назвах вулиць (на вказівниках) подавати скорочено загальну назву (вулиця, провулок, бульвар): замість “Білогірська” вживати “вул. Білогірська”, замість “Галицький” – “пров. Галицький” тощо;

– у коротких назвах вулиць, як і у повних, вживати повне особове ім'я та прізвище особи, на честь якої названо вулицю: замість “С. Бандери” – “просп. Степана Бандери” (повна назва “Проспект Степана Бандери”), замість “М. Бенцаля” – “вул. Миколи Бенцаля” тощо;

– загальні назви при особовому імені в коротких назвах зберегти лише у тих випадках, якщо іменування не передбачає двочленної структури: “вул. Патріарха Мстислава”, але “вул. Морозенка” (повна назва “Вулиця Полковника Морозенка”), де найменування становить не особове ім'я, а прізвище чи псевдо / псевдонім. Натомість у коротких назвах запропоновано уникати загальних означень осіб: “бульв. Дмитра Вишневецького” (повна назва “Бульвар Князя Дмитра Вишневецького”), “вул. Олександра Брюкнера” (повна назва “Вулиця Академіка Олександра Брюкнера”), “вул. Дмитра Вітовського” (повна назва “Вулиця Полковника Дмитра Вітовського”) тощо.

У процесі перейменування виникає ряд дискусійних питань:

– на сьогодні потребують заміни і назви, які виникли за часів СРСР (Дуда, 2010), побудовані за типовою моделлю, мають схожу мотивацію (Вишнева, Дєповська, Медобірна, Мирна, Миру, Овочева, Проектна, Промислова, Садова, Спортивна, Текстильна, Транспортна, Тролейбусна, Урожайна, Фабрична, Фестивальна, Хліборобна, Шкільна, Юності тощо). Перейменування у 2022 році стосувалося лише назв “вулиця Бригадна” і “вулиця Агрономічна”;

– перейменування вулиць, названих на честь українських культурних діячів, які працювали в Росії, або ж Росія привласнила їх надбання, заявивши на них свої права (Ілля Рєпін, Микола Гоголь тощо);

– перейменування вулиць, названих на честь учасників Другої світової війни 1939–1945 рр., які загинули під час визволення Тернополя у 1944 році, напр., вулиця Миколи Карпенка тощо;

– перейменування вулиць, названої на честь Якова Головацького, на сьогодні відомого промосковськими поглядами; або, навпаки, вулиць, названої на честь радянського ученого, лауреата Нобелівської премії миру, прихильника патріотичного руху в Україні, Андрія Сахарова та ін.

Ж. Колоїз та А. Титаренко вважають, що варто звернути увагу на годоніми, які несуть інформацію регіонального плану, бо саме вони виражають “специфіку й за ідеальної побудови місцевої годонімії мали б становити більшість для виокремлення “обличчя” населеного пункту, створення певного колориту та вирізнення з ряду схожих міст” (Колоїз, Титаренко, 2015: 80).

Отже, назви об’єктів просторової структури, виконуючи адресну та інформативну функції, прямо та опосередковано пропагують культурні цінності та надбання, дають оцінку історичним фактам та подіям у плані сприйняття, схвалення, збереження історичної пам’яті тощо. Проаналізувавши особливості зміни годонімії міста Тернопіль у 2022 році, виявили, що процес зміни назв внутрішньоміських об’єктів з метою позбавлення її від явищ російської і радянської політики і культури в місті відбувся шляхом впровадження принципів увічнення пам’ятних осіб та явищ української історії і культури з метою формування історичної свідомості, збереження традицій назовництва. Особливий акцент у годонімії зроблено на регіональні особливості краю. Окрім того, стандартизовано принципи годонімікону міста, приведено у відповідність до норм чинного законодавства. Перспективою подальшого дослідження є аналіз процесів зміни назв, їх засад та особливостей становлення на усіх етапах розвитку урбанонімікону міста Тернополя.

Література:

1. Вербич С. Сучасна українська онімна лексика: функціональний аспект. *Вісник НАН України*. 2008. № 5. С. 54–60.
2. Головин Б., Пиндус Б., Лукіянович Денис Якович. Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / редкол. : Г. Яворський та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2005. Т. 2. С. 403.
3. Дуда І. М. Тернопіль. 1540–1944. Історико-краєзнавча хроніка. Частина І. Тернопіль: Навчальна книга–Богдан, 2010. 296 с.
4. Ковтюх С. Соціономастичні аспекти перейменування процесів в Україні. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2017. Вип. 1 (27). С. 160–165.
5. Колоїз Ж. В., Титаренко А. А. Годоніми із глорифікаційною семантикою в урбанонімному просторі Кривого Рогу. *Український смисл*. 2015. С. 72–82.
6. Котович В. Ономастикон Бойківщини крізь призму еколінгвістики (на матеріалах онімів Дрогобиччини). *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2012. С. 150–158.
7. Лабінська Г. Топоніміка : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 274 с.
8. Лучик В. Принципи й критерії номінації та відновлення історичних назв в топонімії України. *Українська мова*. 2009. № 4. С. 28–33.
9. Лучик В. Топоніміка. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. Київ : Наукова думка, 2013. Т. 10. С. 124.
10. Назва має значення: чому і як в Україні перейменовують вулиці. URL: <https://mistosite.org.ua/ru/articles/nazva-maye-znachennya-chomu-%D1%96-yak-v-ukrayin%D1%96-perejmenovuyut-vulycz%D1%96> (дата звернення 02.02.2023).
11. Нуждак Л. В. Український ономастикон посттоталітарної доби крізь призму еколінгвістики : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2011. 17 с.
12. Окаринський В. Тернопіль. Історія міста від кінця XVIII до початку XXI ст. Тернопільщина. Історія міст і сіл : у 3 т. Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2014. Т. 1. С. 317.
13. Перейменувати вулицю з радянськими назвами не складно і не дорого – Інститут національної пам’яті. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/247718732> (дата звернення: 26.01.2023).
14. Український правопис : довідкове видання / НАН України. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с.

References:

1. Verbych, S. (2008). Suchasna ukraïns'ka onimna leksyka: funktsional'nyy aspekt [Modern Ukrainian onymic vocabulary: functional aspect]. *Visnyk NAN Ukrainy* [Bulletin of the NA of Sciences of Ukraine], 5, 54–60 [in Ukrainian].
2. Holovyn, B., Pyndus, B. (2005). Lukiyanovych Denys Yakovych [Lukiyanovych Denys Yakovych]. *Ternopil's'kyu entsyklopedychnyy slovnyk* : u 4 t. [Ternopil encyclopedic dictionary: in 4 volumes] / redkol. : H. Yavors'kyi ta in. Ternopil' : Vydavnycho-polihrafichnyy kombinat «Zbruch», 2, 403 [in Ukrainian].
3. Duda, I. M. (2010). Ternopil'. 1540–1944. Istoryko-kraeyeznavcha khronika [Ternopil 1540–1944. Historical and local history chronicle]. Chastyna I. Ternopil' : Navchal'na knyha–Bohdan, 296 [in Ukrainian].
4. Kovtyukh, S. (2017). Sotsioonomastychni aspekty pereymenuval'nykh protsesiv v Ukraini [Socioonomastic aspects of renaming processes in Ukraine]. *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka* [Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk], 1 (27), 160–165 [in Ukrainian].
5. Koloyiz, Zh. V., Tytarenko, A. A. (2015). Hodonimy iz hloryfikatsiynoyu semantykooyu v urbanonimnomu prostori Kryvoho Rohu [Homonyms with glorifying semantics in the urban space of Kryvyi Rih]. *Ukrayins'kyi smysl* [Ukrainian meaning], 72–82 [in Ukrainian].
6. Kotovych, V. (2012). Onomastykon Boykivshchyny kriz' pryzmu ekolinhvistyky (na materialakh onimiv Drohobychchyny) [Onomastic of Boykivshchyna through the prism of ecologistics (based on the materials of the onyms of Drohobychshchyna)]. *Ridne slovo v etnokul'turnomu vymiri* [The native word in the ethnocultural dimension], 150–158 [in Ukrainian].
7. Labins'ka, H. (2016). Toponimika: navch. posibnyk [Toponymy: a study guide]. L'viv : LNU imeni Ivana Franka, 274 [in Ukrainian].
8. Luchyk, V. (2013). Toponimika. Entsyklopediia istorii Ukrainy: u 10 t. [Toponymic. Encyclopedia of history of Ukraine: in 10 vol.]. Kyiv : Naukova dumka, 10, 124 [in Ukrainian].
9. Nazva maye znachennya: chomu i yak v Ukraini pereymenovuyut' vulytsi [The name matters: why and how streets are renamed in Ukraine]. URL: <https://mistosite.org.ua/ru/articles/nazva-maye-znachennya-chomu-%D1%96-yak-v-ukrayin%D1%96-perejmenovuyut-vulycz%D1%96> (data zvernennya 02.02.2023) [in Ukrainian].

10. Nuzhdak, L.V. (2011). Ukrayins'kyy onomastykon posttotalitarnoyi doby kriz' pryзму ekolinhvistyky [Ukrainian onomasticon of the post-totalitarian era through the prism of ecolinguistics]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01. L'viv, 17 [in Ukrainian].

11. Okaryns'kyy, V. (2014). Ternopil'. Istoriya mista vid kintsya XVIII do pochatku XXI st. [Ternopil History of the city from the end of the 18th to the beginning of the 21st century]. Ternopil'shchyna. Istoriya mist i sil : u 3 t. [Ternopil region. History of cities and villages: in 3 volumes]. Ternopil' : TzOV «Terno-hraf», 1. 317 [in Ukrainian].

12. Pereymenuvaty vulytsyu z radyans'kymy nazvamy ne skladno i ne doroho, –Instytut natsional'noyi pam'yati [Renaming a street with Soviet names is not difficult and not expensive, – Institute of National Remembrance]. Uryadovyy portal [Government portal]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/247718732> (data zvernennya: 26.01.2023) [in Ukrainian].

13. Ukrayins'kyy pravopys: dovidkove vydannya (2019) [Ukrainian spelling: reference edition] / NAN Ukrayiny. Kyiv : Naukova dumka, 392 [in Ukrainian].